

תוכן

1	מבוא
2	חלק ראשון: הגדרת המונח "אדם עם מוגבלות"
4	חלק שני: התפתחות ההכרה במצבם של אנשים עם מוגבלויות
8	חלק שלישי: המצב הנורמטיבי – המכשירים שמעמידה המערכת לקידום האתגרים הניצבים בפני אנשים עם מוגבלויות
8	החקיקה
9	חקיקת משנה
10	פסיקה
11	חלק רביעי: המצב המצוי
11	כללי
12	הקושי באיתור נתונים
13	הגורמים הנותנים סיוע לאוכלוסייה הנ"ל
16	תעסוקה
17	הנציבות לשוויון אנשים עם מוגבלויות
18	חלק חמישי: משפט משווה
20	קנדה
21	אנגליה
21	חלק שישי: קידום פתרונות לצמצום הפער בין המצב המצוי למצב הרצוי
24	סיכום ומסקנות
25	מקורות:

מבוא

חוק שוויון זכויות לאנשים עם מוגבלות¹ (להלן: **חוק השוויון**) העמיד את עניינים של אנשים עם מוגבלות כנושא מובהק של זכויות אדם, וקבע בסעיף 1 שבו את עקרון היסוד שלפיו: "זכויותיהם של אנשים עם מוגבלות ומחויבותה של החברה בישראל לזכויות אלה, מושתתות על ההכרה בעקרון השוויון, על ההכרה בערך האדם שנברא בצלם, ועל עקרון כבוד הבריות"².

בעבר הייתה מקובלת הגישה כי אדם עם מוגבלויות הוא שונה, ועל כן יש לטפל בו תוך הפרדה מהחברה. גישה זו גרמה להעמקת חוסר השוויון ולהנצחת ההפליה. הגישה המודרנית טוענת כי האדם בעל המוגבלות הוא חבר רגיל בחברה בה הוא חי, וכי קיים צורך בהסדרים על מנת לשלבו בחברה זו. ברוב מדינות המערב חוקקו, אחרי מאבק של שנים, חוקים מקיפים למניעת הפליית נכים, תוך מתן משקל להכרה שבעייתם של אנשים בעלי מוגבלויות אינה בעיה נקודתית המטפלת בנכה עצמו, אלא בעיה חברתית, שעל המדינה מוטלת החובה להפעיל לגביה את מלוא כובד משקלה המשפטי והכלכלי.³

למרות שבשלושת העשורים האחרונים חלה התקדמות ניכרת בתחום המודעות לזכויותיהם של אנשים עם מוגבלויות, בפועל מצב הזכויות של אנשים עם מוגבלויות בישראל עודנו רחוק מלהשביע רצון.⁴ הסיוע הניתן לאוכלוסייה הסובלת ממוגבלויות שונות אינו ממוקד, והוא מתפרש בין ארגונים ועמותות שונות, וכן בין מספר משרדים ממשלתיים, שכל אחד אחראי לפן אחר של הסיוע לאוכלוסייה הנ"ל. חוסר יעילות זו, מביא לצורך בשיפור ניכר בכל התחומים, הן בזכות השוויון והן באפשרויות הניתנות לאנשים עם מוגבלויות, המתמודדים עם אפליה חברתית וחסימי נגישות, גישה חברתית שלילית ואפליה בסיסית.⁵ עבודה זו תעסוק באתגרים ובפתרונות אפשריים שיסייעו לאנשים עם מוגבלויות להשתלב בחברה הכללית.

העבודה תפתח בהגדרת המושג "אדם עם מוגבלויות" ובקושי העולה מהגדרה זו.

החלק השני של העבודה יעסוק בתיאור התהליך שעברה החברה על מנת להכיר במצבם של אנשים עם מוגבלויות.

החלק השלישי יעסוק במצב הנורמטיבי הקיים, תוך התייחסות לחקיקה, לחקיקת המשנה ולפסיקה.

החלק הרביעי של העבודה יעסוק במצב המצוי של אוכלוסיית הנכים. פרק זה ימחיש את העובדה, כי למרות כשרת הדרך הרבה שעברה החברה במודעות לצרכי אנשים עם מוגבלות פיזית, הרי עדיין ארוכה הדרך ליישום ממשי של השאיפה לשוויון זכויות אמיתי לקבוצת אוכלוסייה זו.

¹ חוק שוויון זכויות לאנשים עם מוגבלות, תשנ"ח-1998 פורסם ס"ח תשנ"ח מס' 1658 מיום 5.3.1998 עמ' 152

² בג"ץ 6069/10 רמי מחמלי נ' שרות בתי הסוהר פיס' 21 לפסה"ד (פורסם בנבו 05.05.2014)

³ שם פסקה 8 לפסה"ד

⁴ שגית מור "עשרים שנה לחוק שוויון זכויות אנשים עם מוגבלויות – קווים לדמותה של מהפכה משפטית בהתהוות"

משפט וממשל כ 267 (יוני 2019)

⁵ נציבות שוויון זכויות לאנשים עם מוגבלות – דו"ח 2017 פורסם באתר משרד המשפטים בכתובת

https://www.gov.il/blobFolder/reports/statistic_reports_and_surveys/he/sitedocs_statistic-annual-report-2017.pdf (כניסה אחרונה 1.4.20)

החלק החמישי של העבודה יעסוק במשפט משווה.
החלק השישי של העבודה יציע פתרונות לקידום וצמצום הפער בין המצב המצוי למצב הרצוי.

חלק ראשון: הגדרת המונח "אדם עם מוגבלות"

האמנה של ארגון האומות המאוחדות בנושא הזכויות של אנשים עם מוגבלות קובעת כי אנשים עם מוגבלות

כוללים " אנשים עם לקויות פיסיות, שכליות או אינטלקטואליות או תחושתיות ארוכות טווח שעלולות, באינטראקציה עם מחסומים שונים, לעכב את השתתפותם המלאה והיעילה בחברה על בסיס שווה ביחס לאנשים אחרים." ⁶

חוק השוויון הישראלי נחקק בעקבות דו"ח ועדה ציבורית, שקמה במטרה לבדוק חקיקה מקיפה בנושא זכויות אנשים עם מוגבלות, ואשר המלצותיה הוגשו בשנת 1997. חקיקת חוק השוויון הייתה "חלק מגל של חקיקה עולמי, שעסק בקידום זכויותיהם של אנשים עם מוגבלויות, אשר בא בעקבות חקיקתו של החוק האמריקני הפדרלי - Americans with Disabilities Act 1990 " ⁷

חוק השוויון מלמד על התפנית שחלה בשיח, בכל הנוגע לזכויות אנשים עם מוגבלות. המוגבלות על פי החוק מהווה ביטוי למגוון האנושי הקיים בחברה, והוראות החוק מלמדות על דרישה מהחברה לנהוג באורח שוויוני כלפי כל אחד, ולצורך כך לנקוט בפעולות אקטיביות על מנת להתאים את החברה לצרכי אנשים עם מוגבלות. החוק משקף מעבר מהמודל הרפואי של המוגבלות למודל חברתי, אשר "מושגת על ההבנה, כי חוסר היכולת של האדם הנכה ליטול ולשמר תפקידים חברתיים ותעסוקתיים, נובע בחלקו מעמדות שליליות השוררות בחברה, וממדיניות היוצרת בלמים להשתתפות חברתית פעילה ושוויונית בכל תחומי החיים, ובעיקר - מחוסר יכולתה/רצונה של החברה להתאים עצמה לצרכים הייחודיים של אנשים עם מוגבלות." ⁸

עקרון היסוד בחוק השוויון הוא, כי שילובם של אנשים עם מוגבלות בכל תחומי החיים אינו חסד אלא חובה. חובה זו מקורה בכך כי היא מהווה חלק בלתי נפרד מזכויות האדם של האנשים עם המוגבלויות. בעבר נתפסו הלקויות כתכונה אישית אינהרנטית של הפרט, שדורשות מהפרט להתאים את עצמו למבנה החברתי ושוק העבודה. כתוצאה מכך, סביבת העבודה ונהלי העבודה, כמו גם המרחב הציבורי עוצבו מבלי להביא בחשבון את צרכיהם של אנשים עם מוגבלות. חקיקת החוק נועדה לשנות את נקודת המוצא האמורה, מתוך הכרה בצורך "להביא לידי תיקון מבני כולל שיכיל התייחסויות לכל תחומי ההפליה וההדרה של אנשים עם מוגבלויות." ⁹

⁶ ע"1 לאמנה לזכויות אנשים עם מוגבלויות" פורסם באתר הממשלה בכתובת

[https://cms.education.gov.il/NR/rdonlyres/056926F2-94F4-4036-8D71-](https://cms.education.gov.il/NR/rdonlyres/056926F2-94F4-4036-8D71-746767ABB6C6/75342/AmanaLeanashimlmMugbaluyot1.pdf)

[746767ABB6C6/75342/AmanaLeanashimlmMugbaluyot1.pdf](https://cms.education.gov.il/NR/rdonlyres/056926F2-94F4-4036-8D71-746767ABB6C6/75342/AmanaLeanashimlmMugbaluyot1.pdf) (כניסה אחרונה 1.4.21)

⁷ בג"צ מחמלי ה"ש 2 לעיל פ"ס' 21 לפסה"ד של השופט מלצר

⁸ עב"ל (ארצי) 12705-11-12 אליהו עילם - המוסד לביטוח לאומי (פורסם בנבו 19.4.17)

⁹ ע"ע (ארצי) 34784-10-16 תרכובות ברום בע"מ - יהודית בורוכוב (פורסם בנבו 15.10.2018)